

■ **حاج محسن عسکری**؛ با ورود سبک‌های جدید عزاداری و حتی نوحه‌خوانی‌های جدید مخالف نیستیم و ذائقه نسل جوان هم تجربه فضاهای جدید را می‌طلبد اما باید حواس‌مان باشد که این تجربه‌های جدید از سویی به نابودی سنت‌های اصیل و با معنای عزاداری منجر نشود و از سوی دیگر خدای ناکرده به حرمت عزای امام حسین ^(ع) خدشه وارد نشود

پرونده «وطن امروز» درباره فرصت محدودیت‌های اجتماعی برای زنده نگه‌داشتن آیین‌ها و سنت‌های اصیل عزاداری

احیای چهارپایه‌خوانی

گروه فرهنگ‌وهنر: عزاداری در رئای آزادمردان تاریخ از سال‌های دور برگي از رسم و رسوم زیبای ایرانیان بوده است و اقامه ماتم بر شهدای دشت کربلا در فرهنگ و تاریخ ایرانیان از سابقه طولانی برخوردار است. نزدیک شدن به ایام محرم بهترین فرصت است تا به مهم‌ترین نمادها و معانی در این آیین دیرینه نگاهی داشته باشیم و در ادامه بد نیست با نگاهی به برخی از این آیین‌ها و نمادها و همچنین بازخوانی کوتاهی از تاریخچه و فرهنگ آیین عزاداری در ماه محرم، به آگاهی و معرفت بیشتری نسبت به این آیین دست پیدا کنیم؛ بویژه آیین‌هایی که با گذشت زمان در معرض کمرنگ شدن یا فراموشی قرار دارند و بدون شک یکی از این آیین‌ها رسم «چهارپایه‌خوانی» است.

اگر درباره سنت اصیل «چهارپایه‌خوانی» بخواهیم به طور خلاصه بگویم باید به این نکته اشاره کرد که چهارپایه‌خوانی یکی از سنت‌های ریشه‌دار ایرانیان است که هنوز نیز در ایام عزاداری در بازار تهران و همچنین شهرهای مختلف برگزار می‌شود. چهارپایه‌خوانی در بازار تهران به این صورت است که هیأت‌ها در قالب دستجات عزاداری در بخشی از بازار توقف می‌کنند و روضه‌خوان بالای چهارپایه می‌رود و جمعیت به ۲ بخش قبل و بعد از چهارپایه تقسیم می‌شوند و هر گروه یک بخشی از شعر را می‌خوانند. این سنت زیبا چند سالی بود که با گذر زمان در همان بازار تهران هم کمرنگ شده بود و مردم طی سال‌های اخیر صرفا شاهد برپایی این آیین در برخی نقاط محدود بازار تهران و شهرهای مختلف بودند تا اینکه دهه اول محرم سال گذشته حاج‌محمود کریمی در مجلس عزاداری خود، یک اتفاق مهم و زیبا را رقم زد و برای نخستین‌بار شب تاسوعا در هیأت رای‌العباس امامزاده علی‌اکبر(ع) پیچذر به طور متفاوتی مجلس عزای خود را برپا کرد. در این مراسم که در محیط بیرونی امامزاده برگزار شد، حاج‌محمود کریمی به اجرای سنت قدیمی مداحی یعنی چهارپایه‌خوانی پرداخت و شور و حال خاصی را در آن روز و در حضور پرشور عاشقان و دلدادگان حسینی به وجود آورد. با پخش تصاویر چهارپایه‌خوانی حاج‌محمود کریمی در فضای مجازی، موج عجیبی درباره این حرکت ارزشمند این مداح اهل‌بیت(ع) به وجود آمد و بسیاری از مداحان، وعاظ و مستمعان، این اقدام حاج‌محمود کریمی را که در راستای احیای آیین‌ها و سنت‌های اصیل عزاداری انجام داد، ستودنی دانستند و بر تکرار چنین فعالیت‌هایی توسط سایر مداحان تأکید کردند. این پایان ماجرا نبود و رهبر معظم انقلاب سال گذشته در حاشیه مراسم عزاداری شام غربیان حسینی، از مراسم چهارپایه‌خوانی حاج‌محمود کریمی در حسینیه پیچذر تقدیر به عمل آوردند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای خطاب به این‌امان اهل‌بیت فرمودند: «آقای کریمی! مجلس شما را امسال از تلویزیون می‌دیدم، برنامه شما بیرون از جلسه خیلی خوب بود».

بیانات کوتاه رهبر حکیم انقلاب بی‌شک از اهمیت احیای سنت‌های اصیل عزاداری در کشور نشأت می‌گیرد که اهتمام همه عاشقان اهل‌بیت(ع) را برای زنده نگه داشتن این سنت‌ها می‌طلبد.

اما درباره آیین چهارپایه‌خوانی باید گفت زمانی که خبری از بلندگو در هیأت‌ها نبود، برای اینکه صدای مداح به گوش همه برسد و همه عزاداران بتوانند چهره او را ببینند، مداح روی چهارپایه‌ای می‌ایستاد و مردم دور او جمع می‌شدند و مداح روضه‌خوانی را آغاز می‌کرد. از سویی بسیاری از مداحان معتقدند چهارپایه‌خوان آخرین درجه‌ای است که هر مداح و روضه‌خوانی به آن می‌رسد. به همین دلیل هیأت‌های بازار

مسئولان تکیه‌ها باید با وسواس بیشتری برنامه‌های خود را پیش ببرند و شاید یکی از مهم‌ترین اقداماتی که می‌توانند انجام دهند، برپایی برنامه‌های عزاداری در فضای باز و رعایت پروتکل‌های بهداشتی است. شاید این موضوع یک توفیق اجباری برای جامعه مداحی باشد که به خاطر شرایط سخت عزاداری در فضاهای بسته به خاطر کرونا، رو به سنت‌هایی چون «چهارپایه‌خوانی» که مختص فضای باز است بیاورند

اهمیت زیادی برای آن قائل هستند. در میان چهارپایه‌خوانان نامدار تهران اسمم افرادی مثل حاج‌اکبر خالج و شاه‌حسین بهاری و احمد دلجو به چشم می‌خورد. چهارپایه‌خوانی علاوه بر نیاز به داشتن صدایی خوش و داشتن مهارت مداحی، نیازمند این است که فرد بتواند روضه خود را در عرض ۱۰ تا ۱۵ دقیقه بخواند و در این مدت کم عزاداران را به شور برساند. از سویی چهارپایه‌خوانان معمولا از میان پیشکسوتان مداحی و روضه‌خوانی هر هیأت انتخاب می‌شوند. چهارپایه‌خوان باید کلام و بیانی گیرا داشته باشد، چون باید طی مدت کوتاهی که روی چهارپایه می‌ایستد، از مقدمه به اوج روضه و شعر برسد. شاید بهترین وصف از چهارپایه‌خوانی را حاج‌قاسم رضایی از مداحان اهل‌بیت(ع) در مراسم تکریم و تجلیل از مداحان و ذاکران اهل بیت ارمیده در شهر ری که سال گذشته برگزار شد، بیان کرده است. این مداح اهل‌بیت(ع) گفته است: چهارپایه‌خوانی فراتر از یک هنر است و بسیاری از آوازا و ترانه‌ها و شعارهای انقلابی ما در اوایل انقلاب نشأت گرفته از نوحه‌های روز قبل چهارپایه‌خوانی بود. چهارپایه‌خوانی را باید

سویی به نابودی سنت‌های اصیل و با معنای عزاداری منجر نشود و از سوی دیگر خدای ناکرده به حرمت عزای امام حسین(ع) خدشه وارد نشود.

وی ادامه داد: مهم‌ترین وظیفه مداحان، واعظان و تمام نوکران اباعبدالله(ع) حفظ آیین‌ها و سنن عزاداری اهل‌بیت(ع) است، زیرا اگر بخوبی تحقیق کنید متوجه می‌شوید هر کدام از این مراسم سنتی و عزاداری‌های ما یک فلسفه خاصی دارد که به موقع کاربردهایش نمایان می‌شود. این مداح پیشکسوت در ادامه خاطرنشان کرد: متأسفانه چند سالی است که عده‌ای به مراسم اصیل عزاداری به اشتباه می‌گویند «سنت‌های قدیمی»، در حالی که لفظ «قدیمی» معمولا برای مسائلی استفاده می‌شود که دیگر کاربرد قدیم را ندارد، بلکه همان سنت‌های اصیل بگویییم بهتر است، زیرا همین سنت‌های اصیل است که موجب ماندگاری فرهنگ ایرانی-اسلامی می‌شود و هر چه از فرهنگ اصیل خود دور شویم در واقع از اصل و ریشه خود فاصله می‌گیریم.

حاج محسن عسکری در ادامه به برخی سنت‌های اصیل عزاداری اشاره کرد و گفت: یکی از سنت‌های زیبای عزاداری که سال‌هاست کمرنگ شده، سنت «چهارپایه‌خوانی» است، سنتی که نزد مداحان از جایگاه ارزشمندی برخوردار است و برای مداحی در قالب این سبک و سیاق مداح باید از توانایی‌های خاصی برخوردار باشد و هر چه از باتجربه‌تر باشد، مداحی‌اش بیشتر به دل مستمع می‌نشیند. خوشبختانه یکی دو سال است توسط برخی مداحان مطرح این سنت احیا شده است که امیدوارم سایر مداحان هم به احیای چنین سنت‌هایی بپردازند.

وی در ادامه به فضای امروزی هیأت‌های مذهبی اشاره کرد و گفت: متأسفانه سال‌هاست فضای برخی هیأت‌ها را نمی‌پسندم و آن هم دلایل مختلفی دارد که بهتر است در زمان دیگری به آن بپردازیم، به هر حال تحت هر شرایطی باید در دستگاه امام حسین(ع) خدمت کرد، زیرا این مساله یک موضوع دلی است و دست خودمان نیست. در حال حاضر بیشتر عمر خود را در دستگاه امام حسین(ع) به نوکری مشغول هستم و همیشه هم به گفتن شعر در وصف اهل‌بیت(ع) علاقه وافری داشتم و به دنبال این بودم که به

سویی مقام معظم رهبری در جدیدترین سخنرانی‌شان درباره عزاداری ماه محرم تأکید کردند «همه سوگواران حسینی، هیأت‌ها و مداحان موفقتند به هر چه ستاد ملی مبارزه با کرونا اعلام می‌کند، عمل کنند، زیرا موضوع بسیار مهم است. در عزاداری‌ها معیار آن چیزی است که ستاد ملی کرونا اعلام می‌کند، بنده هر چه آنها لازم بدانند مراعات خواهم کرد. توصیه و تأکید من به همه عزاداران، هیئات، منبری‌ها و مداحان نیز این است که ضوابط ستاد ملی کرونا باید رعایت شود، چرا که اگر همین مقدار مراقبت و کنترل هم سست شود، فاجعه‌ای بزرگ پدید خواهد آمد»، مسئولان تکیه‌ها و هیأت‌ها باید با وسواس بیشتری برنامه‌های خود را پیش ببرند و شاید یکی از مهم‌ترین اقداماتی که می‌توانند انجام دهند، برپایی برنامه‌های عزاداری در فضای باز و با رعایت پروتکل‌های بهداشتی است. شاید در حال حاضر این موضوع یک توفیق اجباری برای جامعه مداحی کشور باشد که به خاطر شرایط سخت عزاداری در فضاهای بسته به خاطر ویروس کرونا، رو به سنت‌هایی چون «چهارپایه‌خوانی»

حاج محسن عسکری، شاعر و مداح پیشکسوت در گفت‌وگو با «وطن امروز» از دغدغه‌هایش برای حفظ آیین‌های سنتی مجالس عزاداری گفت

آیین‌های عزاداری اصیلند نه قدیمی

نقطه اشتراکی بین شعرخوانی و مداحی برای اهل‌بیت(ع) برسم که خدا را شکر به این هدف والای خود رسیده‌ام. این مداح در ادامه درباره شیوه مداحی خود که بسیاری از مستمعان را شیفته خود کرده است، گفت: این شیوه در میان فارس‌زبانان و آذری‌زبانان ابداعی من است. الان خیلی افراد هستند که مثل من می‌خوانند ولی بعد از خواندن من اینجور خواندن باب شده و من هم خیلی کم در هیأت‌های آذری حضور دارم و تقریبا ۵۵ سال است که در هیأت‌های فارسی‌زبان مثل فاطمین و بنی‌فاطمه می‌خوانم. دکلمه‌خوانی در قدیم نبود و اکثرا شعرا برای محافل خودشان می‌خواندند؛ به صورت دکلمه و با صدای بلند.

وی در ادامه خاطرنشان کرد: هر زمان که یک مداح دلی و با اخلاص مداحی کند و خیلی هم در قیدوبند کلاس‌هایی که برخی مداحان جوان امروزی می‌گذارند نباشد، می‌تواند به بهترین شکل ممکن به دستگاه امام حسین(ع) خدمت کند. البته این سخن بنده اهمیت آموزش و یادگیری در مداحی را زیر سوال نمی‌برد بلکه معتقدم اصل کار باید دل سپردن به خاندان اهل‌بیت باشد.

حاج‌محسن عسکری تأکید کرد: این نکته را بارها به دوستان و اطرافیان خود گفتم‌ام و روزی چند بار در ذهن خود یادآوری می‌کنم که خدای ناکرده اگر روزی تصور کنیم صرفا با ریختن چند قطره اشک برای مظلومیت امام حسین(ع) دین خود را به خاندان اهل‌بیت(ع) ادا کرده‌ایم، آن روز، روز مرگ غیرت شیعه است.

پیرغلام و شاعر اهل‌بیت(ع) گفت: چیزی که عامل اصلی توفیق من در نوکری امام حسین(ع) است، جوان‌مرگ شدن مادر عزیزتر از جانم بود. ۷ساله بودم که مادرم بر اثر بیماری سرطان به رحمت خدا رفت. بی‌مادری باعث شد که بیشتر به مجالسی بروم تا عقده دل را باز کنم و سبک شوم؛ به امام حسین(ع) و هیأت پناه بردم و الحاق که جای درستی بود.

خیلی مواقع در خلوت خودم می‌گویم که باباعبدالله

بعد از ۵۰ سال نمی‌توانی به من بگویی برو. ۵۰ سال من را

نگه داشتی. اگر به دردت نمی‌خوردم همان روز اول رهایم

می‌کردی. علاقه و توفیق را از ما گرفتند برای اینها سخت

که مختص فضای باز است بیاورند. بر همین اساس هم «حسین هوشیار» از مداحان مطرح در گفت‌وگویی با «تسنیم» پدرستی به این نکته اشاره کرده است. این مداح اهل‌بیت(ع) با تأکید بر ارائه روش‌های سنتنی و اصالت‌دار در عزاداری محرم تصریح کرد: امسال یک توفیق اجباری برای بازگشت به اصالت مداحی و عزاداری است. ما می‌توانیم سینه‌زنی‌های قدیمی را با حفظ فاصله‌گذاری اجتماعی داشته باشیم. یقینا محدودیت‌هایی را در محرم امسال خواهیم داشت اما همین محدودیت‌ها هم می‌تواند جزو عزاداری امام حسین(ع) محسوب شود و سوز دل مستمعان را بیشتر کند. ما همان‌طور که نسبت به وجوب محدودیت در اقامه نماز در شرایط متفاوت اهتمام داریم، در مکتب عاشقان امام حسین(ع) نیز اقامه آن را حتی با محدودیت‌ها برای خودمان واجب می‌دانیم و با تغییر در فرم، اصل عزاداری را ترک نخواهیم کرد. ذاکران و مداحان نیز می‌توانند در محرم امسال، به شعرخوانی و سینه‌زنی سنتی با حفظ فاصله و بدون حرکت فکر کنند و به نظرم در این حوزه رسید و الگوی مناسبی برای هیأت‌ها و مداحان ترسیم کرد.

وی با بیان اینکه امسال فرم‌های جدیدی از عزاداری را تجربه خواهیم کرد، افزود: یقینا در محرم امسال، نوآوری‌هایی در برپایی عزاداری به وجود خواهد آمد؛ هر چند در ابتدا شاید به مذاق برخی افراد از جمله برخی دوستان مداح که به حضور مستمع عادت کرده‌اند، خوش نیاید اما به نظرم می‌توان این محرم را خالصانه‌ترین محرم برای خودمان پیش‌بینی کرد، چرا که جلوه‌های زیبای بصری را که گاهی برای‌مان لذت‌آور است به ظاهر نخواهیم داشت. محرم امسال، فرصت مناسبی است که با نوآوری در عزاداری‌ها نشان دهیم محدودیت‌ها به اصل عزاداری، خدش‌های وارد نمی‌کند.

هوشیار افزود: به نظر می‌رسد پافشاری برخی جوانان عزیز بر عزاداری مرسوم که در سال‌های گذشته تجربه کرده‌اند، بر این پایه است که تصویری از فرم جدید عزاداری ندارند. آنها عادت کرده‌اند به روش‌های گذشته عزاداری کنند و شاید این تصور به وجود نباید که فرم جدید عزاداری به آنها حال معنوی نمی‌دهد، در حالی که باید بدانیم عزاداری برای ارضای حال روحی نیست و رسالتش برای انتقال پیام عاشورا و ترویج شعائر حسینی است. امسال آزمون بزرگی پیش‌روی مداحان و هیأتی‌ها قرار دارد تا بین تعظیم شعائر حسینی- میراث ماندگاری که از قرن‌ها پیش به ما رسیده- و آن چیزی که سال‌های پیش حتی در برخی مواقع سبب آسیب شده، مرزبندی کنند.

همچنین در راستای فرمایشات رهبر معظم انقلاب، ۲۷هزار مداح بسیجی در نامه به ایشان ضمن لیکب به فرمایشات ایشان گفته‌اند: فرمایشات مطاع حضرت‌عالی پیرامون بزرگداشت اقامه عزای حضرت سیدالشهدا علیه‌السلام و تکریم شعائر اهل‌بیت، فضل الخطاب جامعه است. بی‌شک، یکی از در‌س‌های عاشورا، اجرای منویات رهبری، ولایت دینی جامعه و عقلانیت دینی است و بیانات گهربار تان، نصب‌الدینی جامعه شتابان‌گران مذهبی دینی، اعم از همه نهادهای مذهبی، مداحین، شاعران و مدیران هیأت‌های مذهبی است. مسئولان هیأت‌های مذهبی، ذاکرین و شاعران انقلابی، ضمن تجدید پیمان و استقامت بر آموزه‌های انقلاب، با تقویت اراده و باورهای مذهبی در سنگر امیدآفرینی و آرامش‌بخشی به احاد جامعه حضور جدی و موثر خواهد داشت و ان‌شاه‌الله با الطاف حق تعالی، دعای خیر حضرت تعالی و زحمت کادر خدم درمانی، شرر این ویروس منحوس از جامعه اسلامی ریشه کن خواهد شد.

عباس اسماعیل‌گل: حاج محسن عسکری، شاعر، مداح و پیرغلام حسینی سال ۱۳۳۲ در یک خانواده مذهبی تبریزی متولد شد. او که تنها فرزند خانواده‌ای ثروتمند بود، مادرش را در کودکی از دست داد و زیر نظر پدربزرگش، حاج مهدی، یکی از تاجران و هیأت‌داران بزرگ تبریز بزرگ شد. حاج محسن با توجه به اینکه علاقه خاصی به ادبیات داشت و بااین ذهنیت که نوکر دستگاه امام حسین(ع) باید تحصیلکرده باشد، درش را ادامه داد اما چون شهرشان رشته ادبیات نداشت، ناچار شد در رشته کشاورزی درس بخواند و سال ۱۳۳۷ دیپلم کشاورزی گرفت ولی لحظه‌ای از هدفش یعنی یادگیری ادبیات دور نشد و نزد استاد «ذهنی‌زاده» شعر و ادبیات را آموخت. بعد از آن سال ۱۳۴۵ به تهران آمد و بارسول ترک و حاج اکبر ناظم آشنا شد و در کنار آنها بسیار آموخت. اکنون سال‌ها از آن روزها می‌گذرد و تقریبا همه هیأت‌های مذهبی شهرهای کوچک و بزرگ حاج محسن را برای مداحی به مجلس اباعبدالله‌الحسین علیه‌السلام دعوت می‌کنند.

از سویی بیشتر مداحان قدیمی و جوانان نسل امروز «رسول ترک» از شیفتگان توبه‌کننده اباعبدالله حسین(ع) را با روایت‌های حاج «محسن عسکری» می‌شناسند. حتی تنها کتابی که درباره زندگینامه حاج رسول به چاپ رسیده، با راهنمایی‌ها و صحبت‌های او گردآوری شده است. حاج محسن عسکری شیوه دکلمه کردن اشعار به همراه مداحی‌های حماسی‌اش، حس و حال خاصی به مراسم عزاداری امام حسین(ع) می‌بخشد. این مداح پیشکسوت که ۵ سال پیش در کنگره سراسری پیرغلامان حسینی مورد تجلیل قرار گرفت، در روزهای برپایی این کنگره در کنار بارگاه ملوکوتی حرم احمدجمع موسی(ع) از هر تجمع پیرغلامان برای شعرخوانی و ذکر مصیبت و عرض ارادت به خاندان مطهر

